

SERMAYE ŐİRKETLERİNDE KAR PAYI DAĞITIMINA İLİŞKİN HUKUKSAL YAPI VE İŐLEYİŐ

Murat BAĞATUR

ÖZ

Türk Ticaret Kanunu'nda Őirketlere ilişkin esaslara yer verilmesine rağmen Şirketin tanımına yer verilmemiştir. Borçlar Kanunu'nun 620'nci maddesi ise Şirketi bir sözleşme olarak nitelendirmiŐtir. İlgili maddeye göre; Şirket iki veya daha fazla kimsenin, ortak bir amaca ulaŐmak için emek veya malları birleŐtirmeyi yükümlendikleri bir sözleşme olarak Şirketin tanımına yer verilmiŐtir. Şirket ortaklıklarının amaçları Şirket türüne göre deĐiŐiklik gösterebilmektedir. Çalışmamızın konusunu oluşturan anonim Şirketler kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik faaliyeti yerine getirmek amacıyla kurulabilir. Ekonomik faaliyetlerin devamı için ise güçlü ve istikrarlı bir mali yapının gerekliliği tartışmasızdır. Güçlü ve istikrarlı bir mali yapı için ise sermayenin yeterli olmasının yanında mevcut sermayenin korunması ve geliştirilmesine bağlıdır. Her ne kadar sermayenin korunması çok önemli olsa da, Şirketlerin esas kuruluş amaçlarının kar elde etmek olduğu bertaraf edilmemelidir. Bu açıdan pay sahibi olmanın, yani Şirket kurmak veya kurulmuŐ bir Şirkete ortak olmanın temel amacı da kâr elde etmektir. Yukarda bahsettiğimiz sermayenin korunması, işletmenin devamlılığı ve fon açığıının olduğu dönemlerde faydalanabilmek için, Şirket karının belli bir kısmı yedek akçe olarak bırakılır.

Çalışmamızın konusunu Şirket karının ve bu kardan pay alma hakkına sahip kiŐilerin kimler olduğu ve bu paylaşımın da hangi nispetler dâhilinde gerçekleştirilmesi gerektiğidir. Öte yandan Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili hükümlerinin uygulanmasında tartışma konusu olan hususlar doktrinde yer alan çalışmalar ve yargı kararları ışığında deĐerlendirilmiŐtir. Anahtar Kelimeler: Kar Dağıtımı, Sermaye Őirketleri

BİRİNCİ BÖLÜM

KAR PAYINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

1.1. Kar Payı

Kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre belli bir dönemde ekonomik faaliyetleri sebebiyle şirketin malvarlığında meydana gelen artı değerden, diğer bir ifadeyle şirketin elde ettiği kârdan pay sahiplerine payları oranında dağıtılan kısma, kâr payı denilmektedir. Bu açıdan anonim şirketlerde pay sahiplerinin en önemli mali haklarından birisini oluşturan kâr payı hakkı, ortakların şirkete getirdikleri sermaye paylarının hukuki semeresidir.¹

Ateşagaoglu, ise kar payını şirketin elde ettiği kâr üzerinden pay sahiplerine yaptığı varlık dağıtımını olarak tanımlamıştır.²³

Şirketlerin kar dağıtılması için her şeyden önce, ortaklığın kar etmesi, yani ortaklığın ticari bilançosunda karın oluşması gerekir. Ancak, mali bilançoda, bir başka deyişle, vergi bilançosunda kar gözüktüğü halde, ticari bilançoda kar gözükmez. Mali bilançoya göre hesaplanan mali kar ne kar payı dağıtımına ne de TTK hükümlerine göre ayrılan yedek akçe ayrılmasına esas teşkil eder. Kar dağıtımını için ticari bilanço esas alındığından, mali bilançoda kar gözükmüş olsa bile, ticari kar oluşmazsa ortaklıkların kar dağıtım yapması mümkün değildir.

1.2. Kar Payı Avansı

Kâr payı avansı dağıtımına ilişkin usul ve esaslar halka açık şirketlerde Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan “Kâr Payı Tebliği” ile belirlenmiştir. Halka açık olmayan şirketlerde ise bu gereksinim Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan “Kâr Payı Avansı Dağıtım Hakkında Tebliğ” ile sağlanmıştır.

Kar payı, genel kurulca net dönem karı veya serbest yedek akçeler üzerinden pay sahiplerine ve kara katılan diğer kimselere dağıtılmasına karar verilen tutardır. Şirketlerin kâr payı avansı dağıtılmaları için, şirket genel kurulunca kâr payı avansı dağıtılmasına ilişkin karar alınması ve kâr payı avansı dağıtılacak hesap döneminde hazırlanan üç, altı veya dokuz aylık ara dönem finansal tablolara göre kâr edilmiş olması gereklidir. Kar payı ile kar avansı arasındaki farklar şu şekilde ifade edilebilir.

- a. Net dönem kârı veya serbest yedek akçeler üzerinden ortaklara ve kâra katılan diğer kimselere genel kurulca dağıtılmasına karar verilen tutarı; kar payı avansı ise ara dönem finansal tablolara göre oluşan kârı ifade eder.
- b. Kâr payı avansı kâr payından mahsup edilebilirken, kar payı için mahsup söz konusu değildir.

¹ Muzaffer EROĞLU, Duygu DEMİREL ÖZDEMİR, Türk Ticaret Kanunu Geçici Madde 13 Hükümü İle Anonim Şirketlerin Kâr Payı Dağıtım Kararlarının Sınırlandırılması, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 2, 2020, s. 749-806

² Erdem Ateşagaoglu, Vergi Hukuku Bakımından Anonim Şirketlerde Kar Payı Dağıtımını, On iki Levha Yayınları, ³, İstanbul

- c. Kâr payı avansı sadece pay sahiplerine dağıtılır; kâr payı ise pay sahipleri yanında yönetim kurulu üyelerine ve kâra katılan diğer kimselere de dağıtılabilir.

Kurumlar vergisi mükelleflerince avans kâr payı dağıtımı yapılması halinde, dağıtılan kâr payları üzerinden elde edenin hukuki niteliğine göre vergi kesintisi yapılacaktır. Kesilen vergiler, avans kâr payı dağıtımının yapıldığı aya ait muhtasar beyanname ile beyan edilecektir.

Avans kâr payı dağıtımında kurum ortakları açısından elde etme kurumun yıllık safi kazancının kesinleşip, kârın nakden veya hesaben dağıtıldığı, diğer bir ifadeyle avansın kâr dağıtım kararı uyarınca dağıtılan kârdan mahsup edildiği tarihte gerçekleşecektir. Bu süre, ilgili hesap dönemine ilişkin beyannamenin verilmesi gereken tarihi içeren hesap döneminin sonucunu geçemeyecektir. Avans kar payı dağıtılması halinde, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hükümleri uygulanmayacaktır. Ancak, hesap dönemi itibarıyla zarar doğması veya safi kazancın avans olarak dağıtımı yapılan kardan düşük çıkması halinde ilgili mevzuatına göre geri çağrılan tutarlara transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hükümleri uygulanacaktır. Aynı husus, birden fazla takvim yılına yaygın inşaat ve onarım işlerinin bitiminde zarar doğması veya safi kazancın avans olarak dağıtımı yapılan kardan düşük olması halinde de geçerli olacaktır.³

1.3. Hazırlık Faizi

TTK'nın 509'uncu maddesinin birinci fıkrasına göre, sermaye için faiz ödenemez. Yani pay sahipleri şirkete koymuş oldukları sermaye için şirketten herhangi bir faiz talebinde bulunamazlar, bulunsalar dahi kendilerine şirket tarafından faiz ödemesi yapılamaz.

Buna karşılık, TTK'da pay sahiplerine, gerek işletmenin faaliyete geçmesine gerekse yeni yatırımların işletmeye alınmasına kadar geçecek süre için hazırlık dönemi faizi ödenmesine imkân sağlanmıştır.

Dolayısıyla, anonim şirket pay sahiplerine, işletmenin tam bir şekilde faaliyete başlamasına kadar geçecek hazırlık dönemi için belirli bir faiz ödenebilir. Ancak bunu temin için;

- Her şeyden önce şirket esas sözleşmesinde, pay sahiplerine, işletmenin tam bir şekilde faaliyete başlamasına kadar geçecek hazırlık dönemi için faiz ödenebileceğine dair açık bir hüküm bulunmalı,
- Faiz ödemesi Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olmalıdır.

1.4. Anonim Şirketler Tarafından Çıkarılan Menkul Kıymetler

1.4.1. İmtiyazlı Pay Senetleri

İmtiyazlı pay, doktrinde sahibine diğer paylara oranla farklı ve üstün haklar tanıyan pay olarak tanımlandığından imtiyaz da bu şekilde paylara bağlanan farklı ve üstün haklar olarak karşımıza çıkar. Diğer bir ifadeyle, bir payın imtiyazlı sayılabilmesi için diğer paylara nazaran "farklı" olması gerekir. Bir paya sadece kanunda öngörüldüğünden farklı haklar tanınmış olması o payın imtiyazlı için yeterli olmamalıdır. Bu nedenle, her paya kanundan farklı fakat

kendi aralarında eşit haklar sağlandığında paylar arasında bir farklılık olmayacağından bir imtiyazdan da bahsedilemez.⁴

TTK'nın 478'inci maddesinde; esas sözleşme ile bazı nev'i hisse senetlerine, ilk esas sözleşme ile veya esas sözleşme değiştirilerek bazı paylara imtiyaz kar payı veya tasfiye halindeki şirket mevcudunun dağıtılması ve sair hususlarda imtiyaz (ayrıcalık) hakları tanınabileceği ifade olunmuştur.

İmtiyazlı hisse senetleri şahsa değil paya göre çıkarılırlar. Dolayısıyla tanınan istinsa şahsa değil payadır. İmtiyazlı hisse senetleri sahipleri, TTK'nın 519'uncu maddesinin 2'nci fıkrasının (c) bendi uyarınca kanuni yedek akçeler ayrıldıktan, bütün pay sahiplerine %5'lik kar payı dağıtıldıktan sonra kardan paylarını alabilirler.

1.4.2. İntifa Senetleri

Sahibine sadece malvarlıksal haklar sağlayan, hisse senetlerinin aksine, anonim şirketler herhangi bir payı temsil etmeyen, bu nedenle hissedarlık hakkı sağlamayan kıymetli evrak, bazen de menkul kıymet niteliğini haiz bulunan senetlere intifa senedi denilir.

İntifa senetlerinin çıkarılabilmesi için esas sözleşmede bu yönde hüküm bulunması ve genel kurulun da arz işlemine karar vermesi gerekmektedir.

Bir başkasına devri mümkün olan intifa senetlerinin sağladığı haklar tasfiye ve fesih ile sona erer. İntifa senedi sahiplerinin hakları esas sözleşmede düzenlenmiş olup herhangi bir şekilde genel kurul tarafından bu hakların ihlal edilmesi mümkün değildir.⁵

1.4.2.1. Kurucu İntifa Senetleri

TTK'nın 348'inci maddesinde, "Kuruculara, şirketi kurdukları sırada harcadıkları emeğe karşılık olarak para ve bedelsiz pay senedi vermek gibi, şirket sermayesinin azalması sonucunu doğuracak bir menfaatin tanınmasına ilişkin esas sözleşme hükümleri geçersizdir. Ancak, dağıtılabilir kardan 519'uncu maddenin birinci fıkrasında yazılı yedek akçe ile pay sahipleri için yüzde beş kar payı ayrıldıktan sonra kalanın onda biri, bu hakkın esas sözleşmede ilk defa öngörüldüğü tarihteki sermaye dikkate alınmaksızın, kuruculara ödenir." hükmü yer almaktadır.

1.4.2.2. Katılma İntifa Senetleri

Nakit karşılığında çıkarılan, pay sahipliği haklarına sahip olmaksızın sadece kardan pay alma, tasfiye kalanından yararlanma, yeni pay almak hakkının bir kısmından ya da tamamından yararlanma hakları sağlayan intifa senetlerine Katılma İntifa Senedi denir. Nama ya da hamiline düzenlenebilir. Bu tür senetlerde herhangi bir süre söz konusu değildir. Nakit karşılığı satılmak koşulu ile çıkarılabilirler ve belirli bir sermayeyi temsil etmedikleri için bu senetlere sahip olan

⁴ Ercüment Erdem, Anonim Şirketlerde İmtiyazlı Paylar, <http://www.erdem-erdem.av.tr/yayinlar/hukukpostasi/anonim-sirketlerde-ımtiyazli-paylar/>, Erişim Tarihi: 09.01.2022

⁵ Tuğba Boran, Eski Türk Ticaret Kanunu İle Yeni Türk Ticaret Kanununda Anonim Ortaklıkların Genel Kurulu, T.C. Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011, İstanbul

yatırımcı ya da kuruluşların şirket yönetimine katılma ya da oy kullanma hakları bulunmamaktadır.

1.4.3. Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi

Kar ve zarar ortaklığı belgeleri, anonim şirketlerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla çıkardıkları, şirketin kar veya zararına katılmayı sağlayan kıymetli evrak niteliğinde olacak senedir.

İKİNCİ BÖLÜM PAY SAHİPLERİNE DAĞITILACAK KAR PAYI

2.1. Kar Payı Dağıtımın Temel İlkeleri

Anonim şirketler, aşağıda genel olarak ifade edilen aşamalarda TTK'nın ilgili hükümlerine uygun bir şekilde kâr dağıtımını yapabilirler. Kâr dağıtımını yapılırken hesaplamının yapılması oldukça önem arz etmektedir.

- ✓ Yıllık bilançoya göre yıllık karın tespiti yapılır.
- ✓ Yıllık karın yüzde beşi, ödenmiş sermayenin yüzde yirmisine ulaşıncaya kadar genel kanuni yedek akçeye ayrılır.
- ✓ Esas sözleşme ile başka yedek akçe ayrılması da öngörülebilir ve bunların özgülenme amacıyla harcanma yolları ve şartları belirlenebilir.
- ✓ Birinci tertip yedek akçe ve şartları varsa isteğe bağlı yedek akçe ayrıldıktan sonra, net dönem karının kalanından %5 oranında birinci kısım kar payı, pay sahiplerine ödenir.
- ✓ Dağıtılabilir kardan yedek akçe ile pay sahipleri için yüzde beş kar payı ayrıldıktan sonra kalanın en çok onda biri intifa senetleri bağlamında kuruculara ödenir.
- ✓ Esas sözleşme hükümlerine göre, varsa intifa senedi sahiplerine kar payı dağıtımı yapılır.
- ✓ Esas sözleşmede hüküm varsa, yönetim kurulu üyelerine sadece net kardan ve ancak kanuni yedek akçe için belirli ayırım yapıldıktan ve pay sahiplerine ödenmiş sermayenin yüzde beşi oranında veya esas sözleşmede öngörülen daha yüksek bir oranda kar payı dağıtıldıktan sonra kazanç payı dağıtılır.
- ✓ İlk esas sözleşme ile veya esas sözleşme değiştirilerek, karda imtiyaz tanınan pay sahiplerine, imtiyazlı olan kar payı dağıtımı yapılır.
- ✓ TTK 519. Maddesinin ikinci fıkrasında belirtildiği üzere ikinci tertip kanuni yedek akçe ayırımı yapılır.
- ✓ Genel kurul kararı varsa ilave isteğe bağlı yedek akçe ayırımı yapılır.
- ✓ Tüm dağıtım ve ayırimlardan sonra, net dönem karından geri kalan kar varsa bundan da genel kurul kararı ile pay sahiplerine ikinci kısım kar dağıtımını yapılabilir.

2.2. Kar Payının Hesaplanması

TTK'nın 508'inci maddesinin 1'inci fıkrası hükmüne göre; esas sözleşmede aksine hüküm bir hüküm yok ise kar ve tasfiye payı, pay sahibinin, sermaye payı için şirkete yaptığı ödemelerle orantılı olarak hesap edilir. Diğer bir ifadeyle pay sahibi sermaye payını ödediği oranda kara iştirak eder. Diğer taraftan TTK'nın 508'inci maddesinin birinci fıkrası "...Esas sözleşmede aksine bir hüküm yoksa..." ifadesiyle şirket esas sözleşmesi ile kar payının hesaplanması ve dağıtımına ilişkin usullerin kanundan farklı şekilde düzenlenebilmesine olanak tanımıştır. Buna göre şirket esas sözleşmesinde, pay sahiplerinin kar payına hangi usullerde

katılacağı belirlenebilecektir. Ancak esas sözleşme ile getirilebilecek bu yöndeki bir düzenleme, elbette ki tüm pay sahiplerine aynı şartlar altında, herhangi bir ayrıma tabi tutulmaksızın ve eşit işlem ilkesine uygun olarak getirilebilir. ⁶

Yargıtay 11. HD 26.12.2017 T. ve 2016/8800 E., 2017/7610 K.106 sayılı kararında, anonim şirketin nihai amacının kâr elde edip ortaklarına dağıtmak olması nedeniyle şirket organlarının bu nihai amaca uygun şekilde karar almasının zorunlu olduğunu belirtmiştir.

2.2.1. Birinci Temettü

Eski Türk Ticaret Kanunu'nda %5 oranında kar payının (1. temettünün) ayrılma zorunluluğu varken, dağıtılıp dağıtılmayacağı hususunda bir netlik yoktu. Şirketler, yasa gereği kar payını ayırıyor; ancak dağıtmayabiliyordu.⁷

Eski TTK'nun 466. maddesine göre;

“Her yıl safî karın yirmide birinin ödenmiş esas sermayenin beşte birini buluncaya kadar umumi yedek akçe olarak ayrılması mecburidir. Kanuni haddini bulduktan sonra dahi bu akçeye aşağıdaki paralar eklenir:

3. Safî kardan, birinci fıkrada yazılı yedek akçeden başka pay sahipleri için % 5 kar payı ayrıldıktan sonra, pay sahipleriyle kara iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın onda biri;”

Yeni TTK'nun 519.maddesine göre;

“(1) Yıllık kârın yüzde beşi, ödenmiş sermayenin yüzde yirmisine ulaşınca kadar genel kanuni yedek akçeye ayrılır.

(2) Birinci fıkradaki sınıra ulaşıldıktan sonra da; c) Pay sahiplerine yüzde beş oranında kâr payı ödendikten sonra, kârdan pay alacak kişilere dağıtılacak toplam tutarın yüzde onu, genel kanuni yedek akçeye eklenir.”

Yeni TTK 519/2.c bendi ile eski kanundaki %5 oranında kar payı “ayrıldıktan sonra” ifadesi, “öndendikten sonra” şeklinde değiştirildiğinden, %5 oranında kar payının dağıtılması zorunlu hale gelmiştir.

Ancak, bu zorunluluk başlıca amacı başka işletmelere katılmaktan ibaret olan holding şirketler hakkında uygulanmaz. Yani, holdinglerin %5 oranında kar payı dağıtma mecburiyeti yoktur.

2.2.1.1. Genel Kurulun Dağıtım Kararı

İşletmelerin faaliyetlerine devam edebilmesi bakımından karın pay sahiplerine dağıtımı belirli bir disiplin çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. İşte bu bağlamda, kar payı dağıtımının dönemsel olması ilkesi kabul edilmiştir. Kaldı ki kar payı dağıtımında esas alınan bilançoların

^{6,7} Soner Altaş, Türk Ticaret Kanuna Göre Anonim Şirketler, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, 2021, Ankara

belirli bir hesap dönemi için düzenlenmesi, kar payı dağıtımında dönemseliğin ön planda olduğunu göstermektedir.

Hesap döneminin sona ermesi, sermaye şirketlerinin mali yönde vereceği birçok kararda etkili olmaktadır. Yönetim kurulu, geçmiş hesap dönemine ait, Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörülmüş bulunan finansal tablolarını, eklerini ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu, bilanço gününü izleyen hesap döneminin ilk üç ayı içinde hazırlar ve genel kurula sunar. (TTK, md.514). Finansal tablolara, yönetim kurulunun yıllık raporuna, yıllık kâr üzerinde tasarrufa, kâr payları ile kazanç paylarının belirlenmesine, yedek akçenin sermayeye veya dağıtılacak kâra katılması dâhil, kullanılmasına dair kararların alınması, genel kurulun devredilemez görev ve yetkilerindedir (TTK, md.408/2(d)). Bu hükümden anlaşılacağı üzere, anonim şirketlerde kar dağıtımına ilişkin karar verme yetkisi başka bir organa devredilmeyecek özel bir yetki olarak şirket genel kurullarına aittir. Genel kurul kar payı dağıtımına ilişkin yetkisini yönetim kurulu veya başkasına devredemez. Zaten genel kurul kararı olmaksızın şirketin dönem kazancı ortaklar için bir alacak hakkı niteliğinde değildir.⁷

Mülga TTK'da yönetim kuruluna genel kurula kar dağıtımını önerisinde bulunma yetkisine yer verilmişti. 6102 sayılı TTK'da bu yetkiye verilmemesine rağmen; doktrinde yönetim kurulunun şirketin mali yapısına hakim olan organ olması sebebiyle kar dağıtımını önerisini genel kurula yapmasının mümkün olduğunu belirten görüşler ileri sürülmüştür. Ancak böyle bir teklif yapılırsa bile genel kurulun bu görüş ile bağlı olmayacağını bilmesi gereklidir.⁸

2.2.1.2. Kar Payı Dağıtılmasının Zorunlu Olup Olmadığı

Anonim şirket genel kurulunun kar payı dağıtım zorunluluğunun bulunup bulunmadığına ilişkin hem mülga 6762 sayılı TTK'da döneminde hem de 6102 sayılı TTK döneminde çeşitli görüşler ortaya atılmıştır.

Doktrinde, anonim şirketlerin kar payı ödeme zorunluluğu bulunduğunu savunan yazarların dayanağı TTK'nın 519. Maddesinin 2 bendinin c fıkrasıdır. Bir kısım yazarlara göre; maddede geçen "...pay sahiplerine yüzde beş oranında kar payı ödendikten sonra..." ibaresi, anonim ortaklığa yıllık karın yüzde beşini pay sahiplerine dağıtma zorunluluğu yükler. Bir kısım yazarlar ise söz konu ifadeden pay sahiplerine kar payı ödeme zorunluluğu bulunduğu sonucu çıkarılamaz. Nitekim buradan çıkarılacak sonuç, kardan pay alacak kişilere dağıtılacak toplam tutarın yüzde onunun genel kanuni yedek akçeye eklenme zamanının tespitinden ibarettir.⁹

Anonim şirketlerin varlık nedeni kar etmek ve bunu dağıtmak olduğuna göre, birinci temettünün dağıtılması anonim şirketlerin temel felsefesine de uygundur. Aksi halde, çoğunluk,

⁷ Ercüment Erdem, Anonim Şirkette Kâr Payına İlişkin Önemli Esaslar, Ekim,2016, <http://www.erdemerdem.av.tr/yayinlar/hukuk-postasi/anonim-sirkette-kar-payina-iliskin-onemli-esaslar/>, Erişim Tarihi: 09.01.2022

⁸ Serhan Dinç, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluk Hâlleri, Ankara Barosu Dergisi, Sayfa 141-175, Sayı 4, Yıl 2016

⁹ Halil Çonkar, Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Kâr Payı Hakkına İlişkin Bazı Meseleler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 75, Sayı 2, 2017

azınlığı bu en az miktardaki kar payında da mahrum bırakabilir. Bu durum ise ortakların şirkete ortak olmakla bekledikleri en temel yarara (kar payı almak) aykırıdır.

2.3. Safi Kar Üzerinden Birinci Tertip Yedek Akçelerin Ayrılması

Şirketler birinci temettüye ilişkin ayırım yapmadan yıllık karın %5'i oranındaki bir genel kanuni yedek akçe tutarını ödenmiş sermayenin yüzde yirmisine ulaşınca kadar ayırmak zorundadır. Bu hususta TTK'nın 523. Maddesinin 1. Fıkrasında yer alan, "Kanuni ve esas sözleşmede öngörülen isteğe bağlı yedek akçeler ayrılmadıkça pay sahiplerine dağıtılacak kar payı belirlenemez." Şeklindeki hüküm de önem arz etmektedir.

TTK hükümlerine göre kar dağıtımında temel kural birinci aşamadaki dağıtım yapılmadan ikinci aşamaya, ikinci aşamadaki dağıtım yapılmadan üçüncü aşamaya geçilemeyeceğidir. Bir diğer kuralda yedek akçelere ve bazı fonlara ayırım yapıldıktan sonra birinci temettü'nün ayrılacağıdır.

Birinci tertip yedek akçenin ayrılacağı kârın kapsamından ne anlaşılması gerektiği açık değildir. Maddede ifade edilen "kâr" ifadesinin, vergi ve diğer yasal yükümlülükler indirildikten ve varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra bulunacak kâr mı olduğu yoksa vergi veya zararlar düşülmeden ya da bunların her ikisi de düşülmeden elde edilen kâr mı olduğu hususu muğlaktır. Yukarıda ifade edildiği gibi bizim de katıldığımız görüşe göre, birinci tertip yedek akçenin ayrılacağı kâr, vergi ve geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra ulaşılabilecek kârdır.¹⁰

2.3.1. Yedek Akçe Türleri

2.3.1.1. Yasal (Kanuni) Yedek Akçe

TTK'nın 519'unu maddesi uyarınca anonim ve limited şirketlerin kanunen ayırmak zorunda oldukları yedek akçelerdir. Pay sahiplerine kar dağıtılabilmemesinin, yönetim kurulu üyelerinin kardan kazanç payı alabilmelerinin temel koşulu yasal yedek akçenin ayrılmış olmasıdır.

2.2.1.1.1. Olağan Kaynaktan Ayırım

Yedek akçenin ayrıldığı olağan kaynak safi kar olup, I. tertip ve II. tertip olmak üzere iki aşamalı bir dağıtım söz konusudur.

- Birinci Tertip Ayırım (TK. m.519/I)

Anonim şirketler 519. maddenin 1. fıkrası gereği her yıl safi karın yüzde beşini, ödenmiş esas sermayenin yüzde yirmisini buluncaya kadar yedek akçe ayrılması zorunludur. Safi kar olmaması durumunda bu ayırım yapılamaz. Birinci ayırımda esas sermayenin beşte biri tavan olarak belirtilmiştir. Bu tavanın aşılması durumunda zorunluluk ortadan kalkar.

Bununla birlikte, I. Tertip yasal yedek akçenin çözülüp harcanmış olması nedeniyle kanuni tavanın altına düşülmesi yahut ödenmiş sermaye miktarının artması halinde, kanuni

¹⁰ Hasan Karşlıoğlu, Anonim Şirketlerde Kâr Payının Hesaplanması ve Dağıtım İlkeleri, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 3, Sayfa 183-227, Yıl 2019

tavanı buluncaya kadar I. Tertip yasal yasal yedek akçe ayrılmasına devam edilir. - **İkinci Tertip Ayırım (TK. m.519/II, b.3)**

Ticaret Kanunu 519. madde II. fıkra, 3. bent gereğince; ilk ayırım yapıldıktan sonra ortaklara kardan ödenmiş sermayenin %5'ini aşan bir dağıtım yapılmışsa ikinci ayrıma gidilir. Birinci ayırmadan sonra pay sahipleri için %5 oranında kar payı ödendikten sonra, pay sahipleri ile kara iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılan kısmında onda biri kanuni yedek akçeye ilave edilir.

İkinci tertip ayırım yapılırken kanunda dağıtılması kararlaştırılan kar denildiği için, birinci tertip ayırmadakinin aksine, o döneme ait dağıtılacak safi kar değil, geçen yıldan aktarılan yedek akçeler ve geçen yıldan aktarılan kar da esas alınır. Kar payı avansı dağıtılması durumunda dağıtılabilecek kar payı avansı tutarının yüzde onu ikinci tertip yedek akçe olarak ayrılır.

TTK'nın 519'uncu maddesi uyarınca II. Tertip yedek akçe, net dönem karı üzerinden %5 oranındaki birinci temettüden daha fazla bir tutarda kar payı dağıtılmasına karar verilmesi durumunda ayrılır. Yasa da II. Tertip Yedek Akçenin herhangi bir tutarla sınırlı olduğuna ilişkin herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Dolayısıyla şirketlerin sınırsız tutarda, yasal koşullar çerçevesinde II. tertip yedek akçe ayırma olanakları vardır.¹¹

2.2.1.1.2. Olağanüstü Kaynaktan Ayırım

- Emisyon Primlerinden (Agio) Doğan Kazançlar

Ticaret Kanunu 519. madde 2. fıkra, 1. bent uyarınca Anonim Şirket tarafından çıkarılan hisse senetlerinin itibari kıymetlerinden fazla bir bedelle satılması suretiyle sağlanacak gelir, hisse senetlerinin çıkarılma masrafları indirildikten sonra, itfalara ve yardım işlerine sarf edilmeyen kısmı kanuni yedek akçe teşkil eder.

- İptal Edilen Pay Senetlerinden Elde Edilen Kazançlar

Ticaret Kanunu'nun 482. Madde gereğince yönetim kurulu sermaye koyma borcunu yerine getirmeyen mütemerrit ortağı, iştirak taahhüdünden ve yaptığı kısmi ödemelerden doğan haklardan mahrum etmeye ve yerine bir başka ortak almaya ve kendisine verilmiş hisse senetlerini iptal etmeye yetkilidir. Bu şekilde ıskata konu olan payların bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, bunların yerine çıkartılan hisse senetlerinden elde edilen hasılatla noksanı kapatıldıktan sonra, artan kısmı, kanuni yedek akçeye eklenir.¹²

2.3.1.2. İhtiyari Yedek Akçeler

TTK'nın 521. maddesinin 1. fıkrasına göre esas sözleşmede kanuni yedek akçe sınırlarının artırılması suretiyle ayrılabilirler. Bu tür yedek akçeler, kanuni yedek akçelere dâhil olup, kanuni yedek akçe niteliği gösterirler. Bu sebeple aynı kanuni yedek akçelerde öngörülen amaçlarla kullanılabilirler. TTK 521/1 e göre; yedek akçeler dışında ayrı kalem olarak da yedek

¹¹ Nazmi Karyağdı, Tüm Yönleriyle Kâr Dağıtımı, Oluş Yayıncılık, Mart 2014

¹² Senar ÇAĞIRGAN TUNCER, Yasin ULUSOY, Yedek Akçeler, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, C. 19, Özel Sayı-2017, s. 1971-1996

akçe ayrılması mümkündür. Bunların kullanım yerleri hakkında kanunda bir sınırlama yapılmamıştır.¹³

İhtiyari yedek akçe ayrılmasının altında yatan en önemli sebep, şirketin oto finansman ihtiyacının karşılanmasıdır. Ayrılmaları tamamen isteğe bağlıdır yani anonim şirketler bu yedek akçeleri ayırıp ayırmama konusunda serbest bırakılmışlardır. Hatta önce esas sözleşme ile ihtiyari yedek akçe ayırımını öngörüp, sonradan esas sözleşme değişikliğine giderek ihtiyari yedek akçe ayırımının ortadan kaldırılması da mümkündür.

2.3.1.3. Olağanüstü Yedek Akçeler

Ticaret Kanunu 523. madde 2. fıkra hükmü, şirketin işletme faaliyetlerinin devamlı gelişimi ve kar payının dağıtılmasını temin için münasip ve yararlı olduğu takdirde genel kurulun, kanun ve esas sözleşmede zikredilenlerden başka yedek akçe ayırması veya kanuni veya sözleşmesel yedek akçelerin sınırlarının artırılması şeklinde yedek akçe ayırabilmesine olanak tanımaktadır.

İleride gerçekleşmesi mümkün durumlar ve şirketin hedefleri dikkate alınarak işletmede bırakılan kar payları literatürde olağanüstü yedek akçe olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifadeyle olağanüstü yedek akçeler işletmede bırakılan dağıtılmayan karlardır.¹⁴

Yargıtay 11. HD, 26.03.2012, E.2010/13427, K.2012/4691 Özet: Genel kurul bilançoya göre ortaya çıkan kazancı dağıtmaktan keyfi bir şekilde sarfınazar edemez ise de, şirketin mali yapısının güçlendirilmesi, ortaklığın gelişmesinin ve şirketin oto finansmanının sağlanması gibi haklı sebeplerle karın dağıtılmayarak, olağanüstü yedek akçeye ayrılması mümkündür.

2.3.1.4. Gizli Yedek Akçeler¹⁶

Gizli yedek akçeleri, isteğe bağlı olarak oluşturulabilen, ancak kendiliğinden de oluşabilen ve açık yedek akçelerde olduğunun aksine şirket bilançosunda gösterilmeyen yedek akçeler olarak tanımlamak mümkündür. Eski TTK'da gizli yedek akçe ayrılmasına müsaade edilmesine rağmen, yeni TTK'da gizli yedek akçelere yer verilmemiştir.

- Aktiflerin daha düşük değerlendirilmesi

Aktiflerin maliyet değerinin altında bir değerle bilançoya geçirilmesiyle oluşabilecek yedekler yanında, değer artışları sebebiyle kendiliğinden de gizli yedek akçe oluşmaktadır.

- Gereğinden fazla amortisman ayrılması

Gereğinden fazla ayrılan amortisman ayrılması sonucu gizli yedek akçe oluşur -

Yüksek oranda veya gerekmediği halde karşılık ayrılması

¹³ Yavuz Akbulak, Türk Anonim Şirketler Hukukunda Yedek Akçeler, <https://legal.com.tr/blog/genel/turkanonim-sirketler-hukukunda-yedek-akceler/> Erişim Tarihi: 09.01.2022, Aralık 2020

¹⁴ Soner Altaş, Türk Ticaret Kanuna Göre Anonim Şirketler, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, 2021, Ankara ¹⁶
Soner Altaş, Anonim Şirketlerde Kanunî ve İhtiyari Yedek Akçe Ayrımı, Türkiye Bankalar Birliği, Sayı 03, Yıl

İleride gerçekleşme ihtimali olan riski aşan ölçüde karşılık ayrılması da gizli yedek akçe ayrılma yöntemidir.

- **İşlevsiz kalan karşılığın bilançoda gösterilmeye devam edilmesi**

Karşılığa konu risk gerçekleşmediği veya gerçekleşme ihtimalinin kalmadığı durumlarda karşılık serbest kalır. Buna rağmen karşılık kar-zarar hesabına aktarılmaksızın karşılık kaleminde tutulması gizli yedek akçenin oluşmasına sebebiyet verir.

2.4. İkinci Temettü

İkinci temettü, genel kurul kararına göre dağıtılacak öngörülen kar payıdır. Birinci temettü dağıtılması zorunlu temel kar payını göstermekte iken ikinci temettünün dağıtılması yasa ve esas sözleşme hükümlerine ve özellikle genel kurul kararına bağlıdır.¹⁵

İkinci Temettüyü Kısıtlayan Faktörler Şunlardır

A- Esas sözleşmede açıkça belirtilmesi gerekli olanlar:

1. Yönetim kurulu üyelerinin kazanç payları (TTK Md. 511)
2. Kara iştirak hakkı veren tahvil sahiplerine ödenecek kâr dilimi,
3. İntifa senedi sahiplerine ödenecek kar dilimi (TTK Md. 502, 503).
4. Kurucu senetler sahiplerine ödenecek kar dilimi (TTK Md. 348, 502).
5. Şirkette çalışan işçilerin kara iştirak ettirilmeleri

B- İkinci Temettüyü Kısıtlayan Genel Kurul Kararları

1. Şirkette çalışan işçiler yararına yardım akçeleri ayrılması (TTK Md.523/3)
2. İhtiyari yedek akçe tahsisi (TTK 522/2)

2.5. Üçüncü Temettü

Üçüncü temettü, genel kurul kararına göre yukarıdaki ayrımlardan sonra kalan kardan pay sahiplerine dağıtılması öngörülen kar payıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNETİM KURULU ÜYELERİNE VE ŞİRKET ÇALIŞANLARINA DÖNEM SAFİ KARI ÜZERİNDEN KAR PAYI VERİLMESİ

3.1. Yönetim Kurulu Üyelerine Ödenecek Kazanç Payı

TTK'da yönetim kurulu üyelerine kazanç payı ödenmesi mümkün kılınmıştır. Bu itibarla, anonim şirket yönetim kurulu üyelerine net dönem karından kazanç payı verilebilir. (TTK. Md.511). Ancak, anılan kazanç payları, kanuni yedek akçe için belirli ayırım yapıldıktan

¹⁵ Mahmut Birsal, Yargıtay Kararları Işığında Şirket Kârı Konusunda Anonim Şirketler ile Pay Sahibi Arasındaki Mefaat Çalışması, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No:93, 1971

ve pay sahiplerine ödenmiş sermayenin yüzde beşi oranında veya esas sözleşme de öngörülen daha yüksek bir oranda kar payı dağıtıldıktan sonra verilebilir (TTK. Md.511). Net dönem karı oluşmamış ise, kazanç payı verilemez.¹⁶

3.2. İşçi Memur ve Çalışanlara İkramiye, Prim, Ek Ücret Vb. Nitelik Taşıyan Kar Payları (Esas Sözleşme Hükümleri Uyarınca)

Çalışmayı özendirme ve karın arttırılması yönünden ek çaba gösterilmesini sağlamak için şirket esas sözleşmesinde memur, müstahdem ve işçilere kardan pay verilmesi hükmü yer alabileceği gibi, şirket genel kurulu da pay sahipleri dışında karın elde edilmesinde hizmetleri geçen kişilere kar üzerinden prim, ikramiye, ek ücret vb. ödenmesine karar almış bulunabilir veya toplu iş sözleşmelerinde, çalışanlara kardan pay verilmesi öngörülmüş olabilir.¹⁷

Yukarda adı geçenlere yapılan bu ödemeler gider niteliğinde olduğundan, dağıtımı yapılan bu paralar üzerinden II. Tertip yedek akçe ayrılmaz. Gider niteliğinde olmaları, yıllık karın gerçekleşmesinden önce meydana geldiklerini ortaya koyar.

¹⁶ Ercüment Erdem, Anonim Şirkette Kâr Payına İlişkin Önemli Esaslar, Ekim,2016, <http://www.erdemerdem.av.tr/yayinlar/hukuk-postasi/anonim-sirkette-kar-payina-iliskin-onemli-esaslar/>, Erişim Tarihi: 09.01.2022

¹⁷ Öztin Akgüç, Mali Tablolara Analizi, Genişletilmiş 10. Basım, Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul 2002

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Altaş, Soner:	Türk Ticaret Kanuna Göre Anonim Şirketler, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, 2021, Ankara
Akgüç, Öztin:	Mali Tablolar Analizi, Genişletilmiş 10. Basım, Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul 2002
Ateşgözoğlu, Erdem:	Vergi Hukuku Bakımından Anonim Şirketlerde Kar Payı Dağıtımı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012
Boran, Tuğba:	Eski Türk Ticaret Kanunu İle Yeni Türk Ticaret Kanununda Anonim Ortaklıkların Genel Kurulu, T.C. Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, İstanbul
Karyağdı, Nazmi:	Tüm Yönleriyle Kar Dağıtımı, Oluş Yayıncılık AŞ, İstanbul, 2014
Sayılgan, Güven	İşletme Finansmanı, Siyasal Kitabevi, 2020, Ankara

SÜRELİ YAYINLAR

Altaş, Soner:	Anonim Şirketlerde Kanunî ve İhtiyarî Yedek Akçe Ayrımı, Türkiye Bankalar Birliği, Sayı 03, Yıl 2015
Birsel, Mahmut:	Yargıtay Kararları Işığında Şirket Kârı Konusunda Anonim Şirketler ile Pay Sahibi Arasındaki Mefaat Çalışması, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No:93, 1971
Çağırğan Tuncer, Senar Ulusoy, Yasin:	Yedek Akçeler, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, C. 19, Özel Sayı-2017, s. 1971-1996

Çonkar, Halil:	Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Kâr Payı Hakkına İlişkin Bazı Meseleler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 75, Sayı 2, 2017
Dinç, Serhan:	6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluk Hâlleri, Ankara Barosu Dergisi, Sayfa 141-175, Sayı 4, Yıl 2016
Eroğlu, Muzaffer Özdemir, Duygu Demirel:	Türk Ticaret Kanunu Geçici Madde 13 Hükmü İle Anonim Şirketlerin Kâr Payı Dağıtım Kararlarının Sınırlandırılması, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 2, 2020, s. 749-806
Karslıoğlu, Hasan:	Anonim Şirketlerde Kâr Payının Hesaplanması ve Dağıtım İlkeleri, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 77, Sayı 3, 2019
Vergi Müfettişleri Derneği	Beyanname Düzenleme Rehberi, Vergi Usul Kanunu 3. Cilt, Ankara, 2020

ONLİNE KAYNAKLAR

Erdem, Ercüment:	Anonim Şirketlerde İmtiyazlı Paylar, http://www.erdemerdem.av.tr/yayinlar/hukuk-postasi/anonim-sirketlerdeimtiyazli-paylar/ , Erişim Tarihi: 09.01.2022
Erdem, Ercüment:	Anonim Şirkette Kâr Payına İlişkin Önemli Esaslar, Ekim,2016, http://www.erdemerdem.av.tr/yayinlar/hukukpostasi/anonim-sirkette-kar-payina-iliskin-onemli-esaslar/ , Erişim Tarihi: 09.01.2022
Akbulak, Yavuz:	Türk Anonim Şirketler Hukukunda Yedek Akçeler, https://legal.com.tr/blog/genel/turk-anonim-sirketler-hukukunda-yedek-akceler/ Erişim Tarihi: 09.01.2022, Aralık 2020